

прийом до лікаря. Медпункти також були перевантажені⁵¹¹. Лікарі били на сполох, що ніхто не враховує, як «розкрадається здоров'я студентів і як використовуються навіть ті наймінімальніші кошти, що їх дається на ремонтування здоров'я студентства»⁵¹². У 1930 р. Наркомос планував надати на курортно — санітарну допомогу 120 тис. руб., та знову скоротив до 100 тис., це в той час, коли прийом значно збільшився. Та й ці мінімальні кошти досить часто використовувалися в інститутах не за призначенням.

9. «Краще бути бідним студентом XX століття, ніж боярином XV!»

Разючі контрасти 1930-х рр., «фасад і чорний хід, слово і діло, те, що прославлялося в газетах і те, що ми бачили в реальному житті»⁵¹³, звичайно, не могли не позначитися на житті молоді. З одного боку, це було життя в постійній психологічній напрузі, «під вічним страхом», в атмосфері підозр, «недовіри, наклепів, нацьковування одних на одних», що, за словами С. Крижанівського, нагадувало кримінальну дію. Студенти відверто про політику не говорили «не тому, що боялися один одного, а тому, що сама собою склалася така норма — навіть в задушевних бесідах. Ми були впевнені: є речі, що не підлягають обговоренню... Але підтекст існує не лише в літературі, в мистецтві — він є і в повсякденному людському спілкуванні»⁵¹⁴.

Якщо до цього, морального боку, додати жорсткі умови існування, у підсумку мав би вийти суцільний морок. Та все ж молодість брала своє і знаходила вихід із страшної буденності: хтось після отримання стипендії дозволяв собі деяку розкіш, виконуючи щомісячний ритуал: «Спершу — до кондитерської на Сумській. Купуємо по коробочці какао «Золотой якорь» і по двісті грамів цукерок «Червоний мак». Потім — до гастроному по пляшечку виноградного соку (якщо є!), який п'ється дома з манюньою чарочки. Тоді — з'їсти пиріжок у крамничці поряд. На цьому бенкет кінчався»⁵¹⁵. Інші відвідували різноманітні вечори і вечірки, популярні того часу літгуртки, семінари, збори: «З якоюсь жадобою кидалися ми на всілякі цікаві лекції, зустрічі, літературні вечори. Принагідно самі декламували таких поетів як В. Маяковський, В. Чумак, В. Сосюра, О. Влизько, «ніспровергали» літературні авторитети...», — згадував Ю. Кобилецький⁵¹⁶. Дехто умудрявся при цьому навчатись у декількох інститутах. Встигали закохуватися і дзвеніти склом на студентських бенкетах⁵¹⁷. «Що для нас важливіше: комсомол чи?.. Звичайно, футбол, але признатися в цьому ми не могли. Не можна! Думай, що завгодно, а говори, що потрібно. Практично з пелюшок ми жили в казармі і так просякнулись казарменним духом, що в собі його не відчували...»⁵¹⁸. Із розмов зі студентами випливало (1937 р.), що багато з них не читали художню літературу, не відвідували кіно, театри, «цим ніхто не цікавиться»⁵¹⁹. Та категорично стверджувати це не можна, спогади говорять про те, що і читали, і ходили в музеї, на концерти, спектаклі, відвідували оперу чи балет, які більшість навіть не розуміла: «Якось я наважився піти подивитися балет, заліз на гальорку, і виспався там добре, аж поки мене не збудив служник, що прибирав після закінчення вистави. Для мене було не тільки незрозумілим, а й дивним, що у незвичному для мене одязі напівоголені (як на мій погляд) дівчата і такі ж чудернацькі хлопці стрибають мовчки під музику на сцені.

Я такого зроду не бачив і музики такої не чув. Хлопці реготались, коли я розказував про цю оказію. Красу класичної музики ми зрозуміли потім, але мушу признатися, що ми її не сприймали серцем, хоча окремі арії з популярних опер полюбили й співали»⁵²⁰. Стосовно кіно, то воно і все, пов'язане з ним, захоплювало молодь: «Крім зарплати, вабила і сама атмосфера кіномистецтва, оповитого в ту пору для нас серпанком романтичної чарівності, утаємниченої, просто таки незбагненої притягальної сили»⁵²¹. А якщо і не ходили в кіно, то лише з причини відсутності «фіті-міті», тобто грошей, принаймні, так писав у листі (14 вересня 1934 р.) до свого друга О. Юренка у студентські роки наш відомий письменник О. Гончар⁵²². Вигідно відрізнялися в цьому плані ті інститути, які мали свої кінопересувки, як Сумський педагогічний⁵²³. Взагалі ж інститути у звітах полюбляли хвалитися всілякими організованими культпоходами, диспуатами, та студенти в той же час говорили про надання їм можливості самим ходити в театри, поза колективом. Цікаво, що у стенограмах комсомольських нарад, коли комсорги звітували про різні пільги для студентів, наприклад, про пільгові квитки до театрів чи кіно, записувалися репліки з місця, що це право ніде не реалізовано⁵²⁴.

У переважної більшості студентів 1930-х, якщо не враховувати їхньої молодості, особливих приводів для радощів не було, та все ж вони, як М. Кульчицький, стверджували, що найщасливіші: «Я живу, — говорив він, — в найщасливіший час. Краще бути бідним студентом двадцятого століття, ніж боярином п'ятнадцятого!»⁵²⁵. І це при репресованому батькові, при страшній бідності.

Стосовно поведінки відзначалося (1933 р.), що «елементарна культура в вишах і гуртожитках відсутня. Студенти, як і десять років тому, сидять в аудиторіях під час занять в шапках, пальто, сидять на столах, курять, плюють, тощо. В гуртожитках лежать на ліжках в чоботях, кидають окурки куди попало...»⁵²⁶. Деякі студенти спочатку не витримували неохайності інших, їх дивувало, що можна запльовувати підлогу, невбирати ліжок, обурювало, що дехто може цілодобово спати, годинами грати на інструментах чи в доміно, не випускаючи цигарки з зубів. Спочатку вони намагалися боротися з брудом, павутинням, побутовою анархією, та перші пориви згасали, «вдарившись об стіну загальної байдужості своїх товаришів»⁵²⁷. Тож одна частина починала миритися з цими ненормальними умовами, решта намагалася знайти інші помешкання. Як повідомляв «Студент Прикордоння», за два тижні 11% студентів I курсу Кам'янець-Подільського хімінституту, мешканців гуртожитку, втекли на приватні квартири⁵²⁸. Не виключенням були і матюки: «Живе в кімнаті дев'ять чоловік, дев'ять молодців стосовно матюків. Щодо добірної, вишуканої лайки, їхній лексикон був незрівнянний і посідав перше місце»⁵²⁹. На зауваження традиційно у таких випадках відповідали: «Ми з походження пролетарі, а не якісь там інтелігенти, щоб нам і вилятися як слід не можна було». В окремих випадках за це можна було поплатитися навчанням, наприклад, студента IV курсу робітфаку Харківського інституту організації територій Хайбетова виключили без права вступу протягом п'яти років до ВНЗ саме за те, що лаявся і бився в стінах інституту⁵³⁰.

Та найбільше турбували владу сумісні вечірки «людей з гарним минулим» та пролетарського студентства, що кваліфікувалися як «клясова боротьба, як бажання клясового ворога розкласти комсомольські та партійні ряди». Та ще коли на них співали «міщанських пісень» про те, що «жизнь дана для любви» та грали в розповсюджену тоді «бутилочку»⁵³¹. Партієць і вечірка з фокстротом вважалися речами несумісними, проте це явище було звичним, а в осередку Київського художнього інституту, наприклад, їх влаштовували з дозволу профкому⁵³².

Занепокоєння викликали факти розповсюдження серед студентів альбомів з занепадницькими віршами, «контрреволюційне» розшифрування аббревіатури «ВКП(б)», влаштування танців у гуртожитку Кіровського кооперативного технікуму випускниками напередодні поховання С. Кірова, у той час, коли «багато комсомольців не можуть відповісти на елементарні питання, наприклад: «В якій організації перебував убивця Кірова — Ніколаєв?»»⁵³³. В одних випадках аналогічні факти ставали відомими завдяки пильним громадянам, та по можливості правління намагалися їх замовчувати, щоб уникнути політичної оцінки та шквалу критики, а то й жорсткіших мір.

Та все ж навіть на тлі тьмяних полотнищ дійсності молодь знаходила привід повеселитися. Незважаючи на небезпеку виключення із інститутів, продовжували відзначатися релігійні свята. Увечері 6 січня 1929 р. загіг «легкої кінноти» в одній із кімнат будинку пролетарського студентства на Толкачівці виявив різдвяну вечірку, організовану групою студентів різних ВНЗ Харкова, у тому числі і комсомольцями. Були приготовані відповідні страви, та найбільше хвилювало те, що оздоблення різдвяної куті взяла на себе комсомолка Жадан⁵³⁴. Студкор повідомляв, що цей випадок був не поодиноким виявом «міщансько-обивательської ідеології». Збори профкому Харківського ІНО також засудили різдвяну вечірку і клопоталися, щоб її організаторів виключили з вишу⁵³⁵. З Вінницького інституту соцвиху повідомляли про те, що студентка Я. Шмідт «ходила до костюлу, хрестилась, цілувала розп'яття, біла поклони і щиро молилась богу»⁵³⁶. Коли серед студентів Харківського сільськогосподарського інституту почали брати підписи про закриття української автокефальної церкви й Миколаївського собору, студентка 4 курсу В. Пахомова, донька професора Харківського ветеринарного інституту, відмовилася дати підпис, заявляючи: «Я віруюча, підпису не даватиму. Кого обходить, у що я вірю? Ви, студенти, не маєте права копатися в моїй душі»⁵³⁷. За відкритий прояв віри в Бога, наприклад, носіння хрестика, влаштовувалися обговорення на загальних зборах, приймалися резолюції, в яких «студентська маса» вимагала звільнити віруючих із лав пролетарського студентства.

У свята групи товаришували між собою студентів влаштовували «вечірки». Б. Красовицький писав, що це не були бенкети. «Стіл завжди був надзвичайно скромним, і горілки на ньому, як правило, не було. За звичай ми обмежувалися пляшкою портвейну. Танцювали під патефон модне тоді танго, грали в «слова», «хустинку», «спорчений телефон». Інколи ставали в кружок, в центрі якого розкручували лежачу на підлозі пляшку, і той, проти кого зупинялася її шийка, мусив був цілуватися з тим, хто розкрутив пляшку. Особливо весело такі вечірки проходили під Новий рік. Повертаючись додому, ми юрбою

висипали на вулицю, грали в сніжки, штовхали один одного в кучугури снігу, звенів голосний, заразний сміх»⁵³⁸.

Досить популярною серед студентів була пісня на слова С. Єсеніна «Ты жива еще, моя старушка» та «різна занепадницька пісенна «продукція» зде-класованого елементу, як наприклад: Ах, все равно моя жизнь теперь пропащая...», або «Стаканчики граненые упали со стола...»⁵³⁹. О. Буревій писала, що «міщанська сентиментальність захопила студентів, комсомольців, комуністів у всіх гуртожитках і коридорах університету. З'явилися гітари і циганські, надсадні романси»⁵⁴⁰.

В інститутах також відбувалися факультетські чи загальні вечори самодіяльності та інші заходи. Позашкільна робота була розвиненою в низці інститутів, наприклад, Сумський педагогічний інститут мав два хорових гуртка, духовий і струнний оркестри, там було радіофіковано інститут і гуртожиток, завдяки власному трансляційному вузлу випускалася раз на тиждень радіо-газета⁵⁴¹. Проте навіть Наркомат освіти не давав ніяких вказівок вишам щодо позашкільної роботи, тож гурткова робота проводилася виключно з ініціативи інститутів, не існувало обміну досвідом такої роботи⁵⁴². Тому у концертній залі Харківського університету, де відбувалися концерти піаністів, скрипалів, співаків чи зустрічі з відомими на всю країну героями, проходили і виступи самодіяльності студентів університету. Величезний успіх мала студентка літературного факультету Дебора Фіеклер: «Вона співала романси Морфессі і Вертинського:

Наша мама ушла с новым папой

И остались мы дома одни...»⁵⁴³.

Звичайно ж, в численних дописах ганьбилися композитори і поети за те, що «багатотисячне студентство ще й досі не має своєї студентської пісні, що відбивала б його життя, його прагнення», ставилося завдання «створити студентські пісні бадьорі, співзвучні нашій добі, що закликали б до навчання, до боротьби, які б витравили ці занепадницькі «декласовані» пісні, що й досі живуть у лавах нашого студентства»⁵⁴⁴.

Та дійсність тридцятих була настільки безплідною, сірою і безрадісною, що «навіть не могла слугувати матеріалом для простих хорових пісень»⁵⁴⁵. Тому в нових піснях посилено реставрувалися старі революційні мотиви, романтика громадянської війни, якою намагалися прикрити сіру повсякденність.

Крім того, того часу молодь почала все активніше займатися воєнізованим спортом. Фізкультура ввійшла повноправною дисципліною до навчальних планів і програм вишів, оскільки майбутні спеціалісти повинні бути сильними, ловкими, швидкими, виносливими, кмітливими, мужніми. Молода людина мала виходити з інституту не лише із знаннями, але і фізично загартованим бійцем, який готовий в будь-яку хвилину стати на захист своєї батьківщини⁵⁴⁶. З березня 1931 р. було введено комплекс ГПО першого ступеня, а з грудня 1932 р. — другого. Але «у вишах практично немає комсомольців, які склали воєннотехнічний екзамен, незначна кількість ворошиловських стрільків і значківців. Вишівська молодь фізкультуру не поважає», — говорилося у звітах⁵⁴⁷. Фактично фізкультура проходила в інститутах формально. Часи відводилися, але заняття «проходять безобразно. Якесь шагистика і все». Більшість студентів їх просто не

відвідувала, не вівся облік на заняттях. Ті ж, що приходили, займалися чим завгодно, тільки не фізкультурою: розмовляли, готувалися до інших лекцій. На 1935 р. 74,8% студентів низки навчальних закладів не мали ніякого відношення до фізкультури. В змаганнях брали участь лише 2,5% студентів⁵⁴⁸.

Тому, незважаючи на популярність комплексу ГПО, студентство було недостатньо охоплено складенням нормативів на значок. Значкістів другого ступеню ГПО в інститутах взагалі було зовсім мало⁵⁴⁹. Спартакіада, проведена у Києві 1935 р. з нагоди закінчення навчання показала, що фізкультурна робота в вишах поставлена ще незадовільно, хоч на ній і були побиті деякі рекорди. Так, студентка будівельного інституту Граужіс з бігу на 100 метрів прийшла першою за 13,8 секунд, а в стрибку в висоту з розбігу взята першість — 1 м 40 см⁵⁵⁰. Студенти, які склали нормативи комплексу другого ступеню, були героями, їх знали, про них писалося в пресі. Так, Всесоюзний студентський часопис повідомляв, що у Харківському електротехнічному інституті вже влітку 1935 р. було шість таких значкістів: «Оганьян, мав всеукраїнський рекорд бігу стайерною дистанцією 10000 м.; Лазня — бігун і першорозрядник Харкова по боксу, Харченко — плавець і кидання гранати, гімнастка Сидорова — перша жінка в Україні, яка отримала значок ГПО 2-го ступеня»⁵⁵¹.

Проте у середньому 20% студентів індустриальних ВНЗ за станом здоров'я не могли бути допущені до складання норм на значок «ГПО», а по окремих вишах цей показник був вищий. Наприклад, у Київському індустриальному інституті він становив 30%, у КДУ — 39%, у Польському педінституті — 42,2%, у Меліоративному інституті — 35,9%, у Шкіряному інституті — 38,7%⁵⁵².

З 1935 р. почали проводитися студентські свята, присвячені закінченню навчального року, ставши з того часу традиційними. Постановою ЦК КП(б)У обкоми, райкоми та міськкоми зобов'язані були у термін з 29 червня по 1 липня 1935 р. у всіх містах України провести загальноміські і загальновузівські студентські свята, основним завданням яких було «показати досягнення навчальних закладів в академічній і політико-виховній роботі, художній, військовій і фізкультурній самодіяльності»⁵⁵³. Кращих ударників навчання пропонувалося преміювати (головним чином речами — костюмами, білизною, взуттям).

У більшості міст студентські свята пройшли організовано, підготовлено, за участю широких мас студентства. Основним у цих святах були масові студентські вечори у всіх ВНЗ з преміюванням ударників і концертами. У великих вузівських центрах відбулися справжні дійства. У Дніпропетровську, наприклад, 30 червня студенти взяли участь у фізкультурному параді, для чого була підготовлена колона фізкультурників у 2000 чоловік. Наступного дня відбулося загальноміське свято в парку Шевченка за участю міських театрів, художньої самодіяльності інститутів, масове гуляння на Дніпрі, катання на човнах (300 човнів, всі моторки, кілька десятків «дубів»), вогняна пантоміма на воді⁵⁵⁴.

У Києві в святкуванні взяли участь близько 20 000 студентів, педагогів, професорів та представників різних підприємств. Було проведено спартакіаду, катання на човнах. Київський індустриальний та хімікомтехнологічний харчової промисловості інститут організували велопробіг Київ–Москва з рапортом Сталіну, ЦК ВЛКСМ та всесоюзному комітету змагання вишів та технікумів про підсумки учбового року. 35 студентів Одеси також влаштували велопробіг до Києва і Москви з рапортом Сталіну, Косіору, Постишеву та Андрєєву⁵⁵⁵.

З нагоди свята безкоштовно надавались для студентів всі парки, стадіони, водні станції, для них організовувалися концерти, спектаклі, кіносеанси і масові гуляння. Близько 5 000 студентів Дніпропетровська, 7000 студентів Києва безкоштовно відвідали кіно, театри. Влада була задоволена — у більшості міст, зокрема в Харкові, Вінниці, Сталіно, студентські свята пройшли гарно, незважаючи на поспішність у підготовці.

Таким чином, студентське життя було надзвичайно контрастним, воно також мало свій «фасад» і «чорний хід». На поверхні — величезні портрети Сталіна, театралізовані і спортивні шоу під звуки маршів — наочне втілення «щасливого» і «забезпеченого» життя надзвичайно вдячної молоді: «Ми вірили в Сталіна, якого тоді прославляли в віршах і піснях, про кого писали газети, чії очі на нас дивилися з багатьох тисяч портретів»⁵⁵⁶. І це не дивно: партія і уряд дуже турбувалися про той фасад — герої, стаханівці, ударники були живим прикладом успіху соціалістичного поступу. Їм діставалася вся увага і турбота, їм створювалися пристойні матеріальні умови для навчання. На них повинні були рівнятися тисячі інших, яких серйозна реальність нерідко примушувала бодай замислитися над контрастами, бо «щодня відбувалися дивні, незрозумілі, трагічні події»⁵⁵⁷. Конкретні страждання розгублених, вічно голодних, психологічно подавлених людей, колізії між окремими особистостями та оточенням, в розрахунок не бралися. Не важливо, що в дійсності доводилося по декілька днів бути без обіду, а про вечерю навіть і не мріяти, важливо, що отримали можливість навчатися, тож особисте щастя повинно було вимірюватися, за словами В.Маяковського, ростом багатства і сили республіки. І слова студентської поезії переконували молодь саме в цьому:

Тряхни курчавой головою,
Взгляни на край родной.
Ну кто, скажи, товариш мой,
Счастливей нас с тобой?⁵⁵⁸

¹ Вища школа Української РСР за 50 років. — Ч. 1. — К., 1967. — С. 159.

² Квакин А.В., Постников Е.С. Завоевание высшей школы. Профессорско-преподавательский состав и студенчество России в пореволюционное время (1917 — конец 1930-х годов). — М., 2009. — С. 417.

³ Державний архів Одеської області (Далі — ДАОО). — Ф. 1593. — Оп. 1. — Спр. 725. — Арк. 1.

⁴ Там само.

⁵ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 12.

⁶ Народна освіта України. Установи професійної освіти на 1 листопада 1928 та 1929 рр. — Харків, 1931. — С. 26.

⁷ ДАОО. — Ф. 1593. — Оп. 1. — Спр. 725. — Арк. 146.

⁸ Попов К. Вопросы подготовки научной смены // Революция и культура. — 1929. — № 17. — С. 7.

⁹ ЦДАГО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Спр. 8797. — Арк. 217.

¹⁰ Там само. — Арк. 203–204.

¹¹ Там само. — Арк. 202.

¹² Відрізати ворогові шлях до вишу // Студент революції. — 1930. — № 14. — С. 33.
Підпис: Янчук.

¹³ У відповідності до постанови політбюро ЦК ВКП(б) від 10.07.1931 р. «Про роботу технічного персоналу» діти інженерно-технічних працівників при вступі до ВНЗ отримували рівні права з дітьми промислових робітників.

¹⁴ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 331. — Арк. 45.

¹⁵ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 64.

¹⁶ Державний архів Харківської області (далі — ДАХО). — Ф. 5. — Оп. 1. — Спр. 62. — Арк. 76, 77.

¹⁷ Вища школа Української РСР за 50 років. — С. 195.

¹⁸ Бистров М.А. Керівна роль КП(б)У у галузі вищої освіти в період будівництва соціалізму. 1917–1937 рр. — Харків, 1974. — С. 49.

¹⁹ ДАХО. — Ф. П-5. — Оп. 1. — Спр. 62. — Арк. 79; ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 168.

²⁰ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 166.

²¹ Там само — Спр. 6222. — Арк. 54.

²² Там само — Арк. 70.

²³ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 742. — Арк. 28.

²⁴ Там само. — Арк. 6.

²⁵ Культурне будівництво Української РСР. Статистичний довідник. — К., 1940. — С. 50.

²⁶ ДАХО. — Ф. 5. — Оп. 1. — Спр. 62. — Арк. 76.

²⁷ Григоренко П.Г. Спогади. — К., 2007. — С. 85.

²⁸ Набір провели успішно // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 24. Підпис: Л.

²⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637 — Арк. 12.

³⁰ Історія Київського університету. — К., 1959. — С. 355.

³¹ На порозі нового навчального року// Студент революції. — 1932. — № 27. — С. 12. Підпис: П. Ін-й.

³² ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 54.

³³ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1266. — Арк. 54.

³⁴ Там само. — Арк. 35.

³⁵ Там само. — Спр. 6451. — Арк. 212.

³⁶ Там само. — Арк. 226.

³⁷ Там само. — Арк. 237.

³⁸ Там само. — Спр. 6641. — Арк. 8.

³⁹ Там само.

⁴⁰ Там само. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 233–234.

⁴¹ Там само. — Спр. 7096. — Арк. 37.

⁴² Там само.

⁴³ Там само. — Спр. 6641. — Арк. 7, 9.

⁴⁴ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 70.

⁴⁵ Там само. — Спр. 6451. — Арк. 166.

⁴⁶ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 39.

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Там само. — Арк. 34.

⁴⁹ Збірник наказів Народного комісаріату освіти. — 1936. — № 2. — С. 2.

⁵⁰ Смирнова Т.М. «Сын за отца не отвечает». Проблемы адаптации детей «социально-чуждых элементов» в послереволюционном обществе (1917–1936 годы) // Россия в XX веке. Люди, идеи, власть. — М., 2002. — С. 191.

⁵¹ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — К., 1983. — С. 170.

⁵² ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 1736. — Арк. 266.

⁵³ Та само.

⁵⁴ Кобилецький Ю. Даль махне крилом. — К., 1985. — С. 134–135.

⁵⁵ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 170.

- ⁵⁶ Кобилецький Ю. Даль махне крилом. — С. 138.
- ⁵⁷ На городи! // Студент революції. — 1931. — № 24. — С. 30. Підпис: І. Кирилук.
- ⁵⁸ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 111.
- ⁵⁹ Там само. — Арк. 3.
- ⁶⁰ Там само.
- ⁶¹ ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 6. — Спр. 583. — Арк. 168.
- ⁶² Там само.
- ⁶³ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 39. — Арк. 9.
- ⁶⁴ Там само. — Арк. 10.
- ⁶⁵ ДАХО. — Ф. П-2. — Оп. 1. — Спр. 73. — Арк. 62.
- ⁶⁶ Харківський університет очима колишніх студентів. Любов Дражевська (1928–29, 1933–35) // Сучасність. — Мюнхен, 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 262.
- ⁶⁷ Лубенці знайшли основну ланку // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 3. Підпис: Добровільна.
- ⁶⁸ Там само.
- ⁶⁹ Рапортуємо наслідками бойової роботи // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 4.
- ⁷⁰ Волошина С. Визнати помилки — виправити хиби // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 5–6.
- ⁷¹ Дезертири зазнали поразки // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 3.
- ⁷² ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 331. — Арк. 28.
- ⁷³ Єлінов І.М. Нариси з історії Національного гірничого університету. — Дніпропетровськ, 2006. — С. 61–62.
- ⁷⁴ Терук В. Машкару зірвано // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 32.
- ⁷⁵ Р-к К. На соціалістичні лани рушайте! // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 2–3.
- ⁷⁶ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 96.
- ⁷⁷ Дражевська Л. (1928–29, 1933–35) // Сучасність. — Мюнхен, 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 262.
- ⁷⁸ Шуйський І.В., Полянецький В.А. Голодомор у першій столиці. — Харків, 2008. — С. 86.
- ⁷⁹ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 4. — Арк. 157.
- ⁸⁰ Там само. — Ф. Р-6452. — Оп. 6. — Спр. 583. — Арк. 168.
- ⁸¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 110.
- ⁸² Там само. — Спр. 4637. — Арк. 63.
- ⁸³ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 100.
- ⁸⁴ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 88.
- ⁸⁵ Там само. — Арк. 84.
- ⁸⁶ Кобилецький Ю. Даль махне крилом. — С. 122.
- ⁸⁷ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 25.
- ⁸⁸ Гольберг М. Так начинали жити стихом... // Кульчицький М. Вмєсто счастья. — Харків, 1991. — С. 136.
- ⁸⁹ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 93.
- ⁹⁰ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 18–19.
- ⁹¹ Там само. — Арк. 19.
- ⁹² Там само. — Спр. 5558. — Арк. 95.
- ⁹³ Там само. — Арк. 102–103.
- ⁹⁴ Там само. — Спр. 4637. — Арк. 20.
- ⁹⁵ Виходьте з замкненого кола! // Студент революції. — 1932. — № 29–30. — С. 21. Підпис: М. Медівка.
- ⁹⁶ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 20.
- ⁹⁷ Там само. — Арк. 42.

- ⁹⁸ Там само. — Арк. 43.
- ⁹⁹ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 26.
- ¹⁰⁰ ЦДАВО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 27.
- ¹⁰¹ Там само. — Арк. 88.
- ¹⁰² Там само. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 20.
- ¹⁰³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 14.
- ¹⁰⁴ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 129.
- ¹⁰⁵ Там само.
- ¹⁰⁶ Сигнал усім вишам // Студент революції. — 1932. — № 22. — С. 19.
- ¹⁰⁷ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 129.
- ¹⁰⁸ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 42.
- ¹⁰⁹ ДАХО. — Ф. П-2. — Оп. 1. — Спр. 6222. — Арк. 101.
- ¹¹⁰ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 14.
- ¹¹¹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Спр. 10528. — Арк. 165.
- ¹¹² Старий студент // Червоний перець. — 1930. — № 6. — С. 2.
- ¹¹³ Студент революції. — 1930. — № 1. — С. 3.
- ¹¹⁴ Київські виші в виконанні постанов листопадового пленуму // Студент революції. — 1930. — № 14. — С. 14. Підпис: В. Рикліс.
- ¹¹⁵ Резолюції Всеукраїнських з'їздів Рад. — Харків, 1932. — С. 309.
- ¹¹⁶ Студент революції. — 1930. — № 1. — С. 3.
- ¹¹⁷ Приймають робітників — випускають «інших» // Студент революції. — 1929. — № 5–6. — С. 72.
- ¹¹⁸ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 87.
- ¹¹⁹ Харківський університет очима колишніх студентів. Любов Дражевська (1928–29, 1933–36) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 263.
- ¹²⁰ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 89–90.
- ¹²¹ Любітов С. Перші тисячники // Студент революції. — 1931. — № 35–36. — С. 18.
- ¹²² Красовицкий Б.М. Воспоминания. — Харьков, 2008. — С. 132.
- ¹²³ Любітов С. Перші тисячники // Студент революції. — 1931. — № 35–36. — С. 18.
- ¹²⁴ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 16.
- ¹²⁵ Самойлов Д. Кульчицкий и пятеро // Кульчицкий М. Вместо счастья. — Харьков, 1991. — С. 225.
- ¹²⁶ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 6.
- ¹²⁷ Мільйон годин, украдених у п'ятирічки // Студент революції. — 1931. — № 27. — С. 13.
- ¹²⁸ Держархів Харківської області. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 62. — Арк. 74; Спр. 65. — Арк. 136.
- ¹²⁹ Студент революції. — 1931. — № 21. — С. 4–5.
- ¹³⁰ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1145. — Арк. 23.
- ¹³¹ Жандарі в профкомі // Студент революції. — 1932. — № 1. — С. 33.
- ¹³² ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1012. — Арк. 7–8.
- ¹³³ Бурлаков Я. Контрреволюціонер в лавах партії // Студент революції. — 1930. — № 8. — С. 9.
- ¹³⁴ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 6.
- ¹³⁵ Там само. — Спр. 4637. — Арк. 62.
- ¹³⁶ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 123.
- ¹³⁷ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1145. — Арк. 91.
- ¹³⁸ Гузман И. После конференции // Советское студенчество. — 1937. — № 9. — С. 40.
- ¹³⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 81–81 зв.
- ¹⁴⁰ Леонтьев А. Человекопредметы // Советское студенчество. — 1937. — № 9. — С. 41.
- ¹⁴¹ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 4.

- ¹⁴² Второе задание Марии Демченко // Советское студенчество. — 1936. — № 2–3. — С. 73. Підпис: М. Давыдов.
- ¹⁴³ Там само.
- ¹⁴⁴ Гольберг М. Так начинали жить стихом... // Кульчицкий М. Вместо счастья. — Харьков, 1991. — С. 138.
- ¹⁴⁵ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 16.
- ¹⁴⁶ Селеверстова Н. Студенчество эпохи сталинизма // Вестник высшей школы. — 1991. — № 3. — С. 65.
- ¹⁴⁷ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1145. — Арк. 12.
- ¹⁴⁸ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 6.
- ¹⁴⁹ Красовицкий Б.М. Воспоминания. — С. 130.
- ¹⁵⁰ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 92.
- ¹⁵¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 6.
- ¹⁵² Там само. — Спр. 6222. — Арк. 134.
- ¹⁵³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 119.
- ¹⁵⁴ Там само. — Спр. 4206. — Арк. 72.
- ¹⁵⁵ Неполадки «пускового періоду» тривають // Студент революції. — 1931. — № 21. — С. 7. Підпис: Б. Тихий.
- ¹⁵⁶ Глазами студента 1929–1933 гг. // Университеты. — 2008. — № 2. — С. 39.
- ¹⁵⁷ Лід рушив. Київ йде на бій за лаборат. бригадну методу // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 9. Підпис: Борисов.
- ¹⁵⁸ Москвин М. Хождение по вузам. Воспоминания комсомольца. — Paris, 1933. — С. 45–46.
- ¹⁵⁹ Чуйкина С. Дворянская память: «бывшие» в советском городе (Ленинград, 1920–30-е годы). — СПб., 2006. — С. 169.
- ¹⁶⁰ Лід рушив. Київ йде на бій за лаборат. бригадну методу // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 10. Підпис: Борисов.
- ¹⁶¹ Розв'язати всі творчі сили пролетарського студентства // Студент революції. — 1931. — № 24. — С. 16.
- ¹⁶² Я і без бригади добре встигаю // Студент революції. — 1932. — № 19–21. — С. 32. Підпис: С.Н.
- ¹⁶³ Чуйкина С. Дворянская память: «бывшие» в советском городе (Ленинград, 1920–30-е годы). — СПб., 2006. — С. 169.
- ¹⁶⁴ Кобилецкий Ю. Даль махне крилом. — К., 1985. — С. 113.
- ¹⁶⁵ Чарний А. Терпіти далі? // Студент революції. — 1930. — № 2. — С. 26.
- ¹⁶⁶ Тіні Чайнова й Туган-Барановського в аудиторіях радянського ВИШу // Студент революції. — 1930. — № 3. — С. 20.
- ¹⁶⁷ Знаряддя калічення майбутніх фахівців // Студент революції. — 1930. — № 5. — С. 45. Підпис: Оява.
- ¹⁶⁸ Чарний А. Терпіти далі? // Студент революції. — 1930. — № 2. — С. 27.
- ¹⁶⁹ Бездомный Б. Почти научное руководство для студентов // Студент революції. — 1926. — № 2. — С. 28.
- ¹⁷⁰ Мальц Ф. «Я викладаю реальні факти — марксизм тут ні до чого» // Студент революції. — 1930. — № 3. — С. 47.
- ¹⁷¹ Олійник С. Поет молодості // В ім'я добра — супроти зла. — К., 1977. — С. 54, 57.
- ¹⁷² Чарний А. Терпіти далі? // Студент революції. — 1930. — № 2. — С. 26.
- ¹⁷³ Рожков А. В кругу сверстников. Жизненный мир молодого человека в советской России 1920-х годов. — Краснодар, 2002. — С. 284.
- ¹⁷⁴ Шевельов Ю. Я — мене — мені ... (і доокруги). — Харків-Нью-Йорк, 2001. — Т. 1. — С. 132.
- ¹⁷⁵ Глазами студента 1929–1933 гг. // Университеты. — 2008. — № 2. — С. 39.
- ¹⁷⁶ Кобилецкий Ю. Даль махне крилом. — К., 1985. — С. 115.

¹⁷⁷ Неокласики — група українських поетів і письменників 1920-х рр. (М. Драй-Хмара, М. Зеров, Ю. Клен (О. Бургардт), М. Рильський, П. Філіпович), які відмежовувалися від так званої пролетарської культури, прагнучи наслідувати мистецтво минулих епох, віддаючи перевагу історико-культурній та морально-психологічній проблематиці.

¹⁷⁸ Злодії що вкрали студентські квитки // Комсомолец України. — 1929. — 14 лютого.

¹⁷⁹ Рябенко О.Л. Студенти і професори вищих навчальних закладів України у 1920-ті роки: метаморфози співпраці // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. — 2010. — № 908: «Історія». — Вип. 42. — С. 157.

¹⁸⁰ Мосель Й. Опортуністичний прорив на двох факультетах // Студент революції. — 1930. — № 11. — С. 11–12; ЦДАГО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Спр. 10556. — Арк. 3.

¹⁸¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 120.

¹⁸² Кобилецький Ю. Даль махне крилом. — К., 1985. — С. 126.

¹⁸³ Іспит скасовано, — усім зараховую // Студент революції. — 1930. — № 12. — С. 8–9.

Підпис: О.Б.

¹⁸⁴ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1145. — Арк. 6, 12.

¹⁸⁵ Там само. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 14.

¹⁸⁶ ДАХО. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 1. — Арк. 2.

¹⁸⁷ Лід рушив. Київ йде на бій за лаборат. бригадну методу // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 9. Підпис: Борисов.

¹⁸⁸ Ценципер Их. О неучах и «арапах» // Советское студенчество. — 1936. — № 7. — С. 35–37.

¹⁸⁹ ДАОО. — Ф. Р-1593. — Оп. 1. — Спр. 780. — Арк. 79.

¹⁹⁰ Шовкопляс Ю. Неприємності // Шовкопляс Ю. Студенти. — Харків, 1930. — С. 110.

¹⁹¹ Жорстока боротьба «китайцям» та «японцям» // Студент революції. — 1930. — № 1. — С. 61.

¹⁹² Кириллов Г. Актуальные заметки // Советское студенчество. — 1938. — № 4. — С. 38.

¹⁹³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 63.

¹⁹⁴ Хмара І. Відгук одного пострілу // Студент революції. — 1930. — № 1. — Арк. 32.

¹⁹⁵ Мироненко В. Ю. Шовкопляс. Студенти (збірка оповідань) // Студент революції. — 1930. — № 15. — С. 49.

¹⁹⁶ Потрібна деяка реформа // Студент революції. — 1929. — № 4. — С. 50. Підпис: Архип Боберський.

¹⁹⁷ Вища школа Української РСР за 50 років. — С. 217.

¹⁹⁸ Товарознавці, економісти, заготівельники... ХІРТ розпочав працювати по-новому // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 11. Підпис: Ол. Німан.

¹⁹⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 166.

²⁰⁰ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 91.

²⁰¹ Там само. — Спр. 4637. — Арк. 16.

²⁰² Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1145. — Арк. 6.

²⁰³ Там само.

²⁰⁴ Виходьте з замкненого кола! // Студент революції. — 1932. — № 29–30. — С. 21.

Підпис: М. Медівка

²⁰⁵ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 48.

²⁰⁶ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 229. — Арк. 199.

²⁰⁷ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 48.

²⁰⁸ Там само. — Арк. 40.

²⁰⁹ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 229. — Арк. 199.

²¹⁰ Там само. — Ф. П-2. — Оп. 1. — Спр. 622. — Арк. 100.

²¹¹ Там само. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 238. — Арк. 301.

²¹² ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 14.

- ²¹³ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 103.
- ²¹⁴ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 171–173.
- ²¹⁵ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 198.
- ²¹⁶ Там само. — Арк. 199.
- ²¹⁷ Правда. — 1936. — 24 червня. — С. 1.
- ²¹⁸ Квакин А.В., Постников Е.С. Завоевание высшей школы. Профессорско-преподавательский состав и студенчество России в пореволюционное время (1917 — конец 1930-х годов). — Москва, 2009. — С. 474.
- ²¹⁹ Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. — М., 1997. — С. 473.
- ²²⁰ Выходцева И.С. Концепт «свой — чужой» в советской словесной культуре (20–30-е гг.). — Дис. ... канд. филол. наук. — Саратов, 2006. — С. 91.
- ²²¹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Спр. 10558. — Арк. 722 зв.
- ²²² Лирика 20-х г. (1917–1929). — М., 1975. — С. 523.
- ²²³ Хвильовий М. Я (Романтика) «Цвітові яблуні» // Хвильовий М. Я (Романтика). — К., 2008. — С. 59.
- ²²⁴ Рябов М. Новорічна прогулянка антисеміта Ямпольського // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 1.
- ²²⁵ Выходцева И.С. Концепт «свой — чужой» в советской словесной культуре (20–30-е гг.). — С. 107.
- ²²⁶ «Незаможниця» // Студент революції. — 1931. — № 35–36. — С. 30. Підпис: Гончар.
- ²²⁷ Рябов М. Новорічна прогулянка антисеміта Ямпольського // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 1.
- ²²⁸ Рашиль А. Куркульські культпропи // Студент революції. — 1933. — № 2. — С. 10.
- ²²⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 17.
- ²³⁰ Гольберг М. Так начинали жить стихом... // Кульчицкий М. Вместо счастья. — Харьков, 1991. — С. 137–138.
- ²³¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 21.
- ²³² Там само. — Арк. 16.
- ²³³ Рябов М. Новорічна прогулянка антисеміта Ямпольського // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 1.
- ²³⁴ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1114. — Арк. 12.
- ²³⁵ ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 3. — Спр. 2767. — Конверт.
- ²³⁶ Там само. — Оп. 1. — Спр. 6174. — Арк. 33, 35.
- ²³⁷ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 223.
- ²³⁸ Там само. — Ф. П-2. — Оп. 1. — Спр. 622. — Арк. 95.
- ²³⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 3.
- ²⁴⁰ Троїцький В. За ідейність кадрів // Студент революції. — 1930. — № 6. — С. 20.
- ²⁴¹ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1114. — Арк. 32.
- ²⁴² Там само.
- ²⁴³ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 906. — Арк. 31.
- ²⁴⁴ ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 1. — Спр. 6174. — Арк. 20.
- ²⁴⁵ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 906. — Арк. 31.
- ²⁴⁶ Там само.
- ²⁴⁷ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 8. — Спр. 42. — Арк. 35.
- ²⁴⁸ Там само. — Арк. 36.
- ²⁴⁹ ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 6. — Спр. 621. — Арк. 15, 22.
- ²⁵⁰ Там само. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 16. — Арк. 47.
- ²⁵¹ Там само. — Ф. Р-6452. — Оп. 3. — Спр. 3045. — Арк. 46; Оп. 5. — Спр. 825. — Арк. 10.
- ²⁵² Рябенко О.Л. На роздоріжжях долі: від офіцера Добровольчої армії до студента радянського ВНЗ (спроби інтеграції Олександра Шатілова в радянське суспільство у 1920-ті

роки) // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. — 2009. — № 852: «Історія». — Вип. 41. — С. 335.

²⁵³ Золотарьов В. Секретно-політичний відділ ДПУ УСРР: справи та люди. — Харків., 2007. — С. 10.

²⁵⁴ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 16.

²⁵⁵ Неокласики — група українських поетів і письменників 1920-х рр. (М. Драй-Хмара, М. Зеров, Ю. Клен (О. Бургардт), М. Рильський, П. Філіпович), які відмежовувалися від так званої пролетарської культури, прагнучи наслідувати мистецтво минулих епох, віддаючи перевагу історико-культурній та морально-психологічній проблематиці.

²⁵⁶ Злодії що вкрали студентські квитки // Комсомолець України. — 1929. — 14 лютого.

²⁵⁷ Сумний О. Студентство в культнаціональному будівництві // Студент революції. — 1930. — № 8. — С. 2.

²⁵⁸ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 3.

²⁵⁹ Оплесками «боряться» з правою ідеологією // Студент революції. — 1930. — № 9. — С. 35.

²⁶⁰ Светов С. Чого навчає Одеса // Студент революції. — 1930. — № 3. — С. 32–33.

²⁶¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 7096. — Арк. 15.

²⁶² ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 6. — Спр. 583. — Арк. 168.

²⁶³ Там само.

²⁶⁴ Добровольский В. Ему бы жить и жить... // О Леве Лившице. Воспоминания друзей. — Харьков, 1998. — С. 19.

²⁶⁵ ДАОО. — Ф. Р-1593. — Оп. 1. — Спр. 780. — Арк. 79.

²⁶⁶ Студент революції. — 1930. — № 10. — С. 30.

²⁶⁷ Державний архів Житомирської області. — Ф. Р-98. — Оп. 1. — Спр. 18. — Арк. 5.

²⁶⁸ Рожков А.Ю. В кругу сверстников. Жизненный мир молодого человека в советской России 1920-х годов. — Т. 1. — Краснодар, 2002. — С. 254.

²⁶⁹ Цит. за: Балаболиченко А. Сергій Єфремов. Повернення із забуття // Київська старовина. — 2006. — № 5. — С. 139.

²⁷⁰ Светов С. Чого навчає Одеса // Студент революції. — 1930. — № 3. — С. 28–35.

²⁷¹ Дефі Ф. Замість некролога // К.П.І. Газета пролетарського студентства, професури та службовців Київського політехнічного інституту. — 1929. — № 80.

²⁷² Там само.

²⁷³ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 52. — Арк. 148.

²⁷⁴ Светов С. Чого навчає Одеса // Студент революції. — 1930. — № 3. — С. 28–35.

²⁷⁵ Красовицкий Б.М. Воспоминания. — Харьков, 2008. — С. 133.

²⁷⁶ ДАХО. — Ф. П-2. — Оп. 1. — Спр. 622. — Арк. 94–95.

²⁷⁷ Комсомолец України. — 1929. — 19 лютого.

²⁷⁸ Комсомолец України. — 1929. — 17 грудня.

²⁷⁹ Ворог напирас. До чистки вишів (ХІНО) // Студент революції. — 1930. — № 4. — С. 49. — Підпис: О.К-н.

²⁸⁰ Підмогильний В. «З життя будинку» // Підмогильний В. Оповідання. Повість. Романи. — К., 1991. — С. 235.

²⁸¹ Чуйкина С. Дворянская память: «бывшие» в советском городе (Ленинград, 1920–30-е годы). — СПб., 2006. — С. 161.

²⁸² Цит. за: Смирнова Т. «Бывшие люди» в Советской России. — М., 2003. — С. 266.

²⁸³ Вовки в овечій шкурі. Список четвертий // Комсомолец України. — 1929. — 16 січня; Вовка геть з комсомолу // Комсомолец України. — 1929. — 11 січня та ін.

²⁸⁴ Расв М. Таргани в шпарах // Студент революції. — 1929. — № 5–6. — С. 32–33.

²⁸⁵ Рашпіль А. Куркульські культпропи // Студент революції. — 1933. — № 2. — С. 10.

²⁸⁶ Северський Н. Змова // Студент революції. — 1932. — № 1. — С. 32.

²⁸⁷ Орлов И.Б. Образ нэпмана в массовом сознании 20-х гг.: мифы и реальность // Новый исторический вестник. — М., 2002. — № 1 (6). — С. 31.

- ²⁸⁸ Крижанівський С. Спогад і сповідь з ХХ століття. — К., 2002. — С. 19.
- ²⁸⁹ Державний архів Житомирської області. — Ф. Р-98. — Оп. 1. — Спр. 18. — Арк. 20.
- ²⁹⁰ Бюлетень Народного Комісаріату освіти. — 1929. — № 6. — Ст. 65.
- ²⁹¹ Там само. — № 16. — Ст. 237.
- ²⁹² ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 1737. — Арк. 103.
- ²⁹³ ДАОО. — Ф. 126. — Оп. 1. — Спр. 576. — Арк. 2.
- ²⁹⁴ Вища школа Української РСР за 50 років. — С. 200.
- ²⁹⁵ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 316. — Арк. 49.
- ²⁹⁶ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 316. — Арк. 25.
- ²⁹⁷ ДАОО. — Ф. Р-1593. — Оп. 1. — Спр. 780. — Арк. 5.
- ²⁹⁸ Там само. — Арк. 17.
- ²⁹⁹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 1737. — Арк. 101; Спр. 1417. — Арк. 1.
- ³⁰⁰ Човба В. І кожен день — скалкою в серці // Рукопис. Український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин. — К., 2004. — Т. 1. — С. 343.
- ³⁰¹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 8. — Спр. 410. — Арк. 126, 194.
- ³⁰² ДАХО. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 1-а. — Арк. 3-4.
- ³⁰³ ДАХО. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 1-а. — Арк. 1.
- ³⁰⁴ Там само. — Спр. 1. — Арк. 37.
- ³⁰⁵ Там само.
- ³⁰⁶ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 8. — Спр. 410. — Арк. 67, 773.
- ³⁰⁷ Светов С. На захисті куркулєнків і попових доньок // Студент ерволюції. — 1930. — № 1. — С. 27-28.
- ³⁰⁸ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 1736. — Арк. 210.
- ³⁰⁹ Там само. — Оп. 11. — Спр. 352. — Арк. 118.
- ³¹⁰ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 352. — Арк. 114.
- ³¹¹ Шовкопляс Ю. Геній // Шовкопляс Ю. Студенти. — Харків, 1930. — С. 15.
- ³¹² ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1012. — Арк. 7.
- ³¹³ Там само.
- ³¹⁴ Гончар О. Один рік і все життя // Рукопис. Український альманах спогадів, щоденників, листів, документів, світлин. — К., — Т. 1. — 2004. — С. 432.
- ³¹⁵ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 81 зв.
- ³¹⁶ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 117. — Арк. 34.
- ³¹⁷ Там само. — Спр. 260. — Арк. 222.
- ³¹⁸ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 93.
- ³¹⁹ Крижанівський С. Спогад і сповідь з ХХ століття. — С. 20.
- ³²⁰ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Спр. 10551. — Арк. 99.
- ³²¹ Підмогильний В. Місто. — Харків, 2005. — С. 113.
- ³²² Червоний технолог. — 1929. — 25 вересня.
- ³²³ Дражевська Л. (1928-29, 1933-35) // Сучасність. — Мюнхен, 1982. — Ч. 1-2 (261-262). — С. 262.
- ³²⁴ Там само. — С. 263.
- ³²⁵ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 21.
- ³²⁶ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 172.
- ³²⁷ Постановление Пленума ЦК ВЛКСМ об ошибках, допущенных комсомольскими организациями при исключениях из комсомола, о формально — бюрократическом отношении к апелляциям исключенных из ВЛКСМ и о мерах по устранению этих недостатков // Советское студенчество. — 1938. — № 3. — С. 9 (6-11).
- ³²⁸ Гончар О. Щоденники. — Т. 2. — К., 2008. — С. 206.
- ³²⁹ Красовицкий Б.М. Воспоминания. — С. 153.
- ³³⁰ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Соловей (1936-1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1-2 (261-262) — С. 275.
- ³³¹ Советское студенчество. — 1937. — № 9. — С. 4.

- ³³² «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 24.
- ³³³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 14–17.
- ³³⁴ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 128–129.
- ³³⁵ Кобилицький Ю. Даль махне крилом. — С. 129.
- ³³⁶ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 129–130.
- ³³⁷ ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 5. — Спр. 884. — Арк. 13 зв.
- ³³⁸ Луконин М. Годы // Кульчицкий М. Вместо счастья. — Харьков, 1991. — С. 210.
- ³³⁹ Красов С. Бережіть здоров'я пролетарського студентства! // Студент революції. — 1930. — № 9. — С. 41.
- ³⁴⁰ Крижанівський С. Спогад і сповідь з XX століття. — С. 23–24.
- ³⁴¹ Н.І. Чому тане новий набір? // Студент революції. — 1930. — № 5. — С. 14.
- ³⁴² Соціалістичне будівництво на Україні. В діаграмах та таблицях. Держвидав «Господарство України». — Табл. 28.
- ³⁴³ Зроблено не досить, треба зробити більше // Студент революції. — 1933. — № 6. — С. 6–8.
- ³⁴⁴ Вища школа України за 50 років. — С. 202.
- ³⁴⁵ Известия. — 1930. — 19 септєбля.
- ³⁴⁶ Міжвідомча метушня і гнилі макарони // Студент революції. — 1932. — № 1. — Арк. 22. Підпис: В. Мироненко.
- ³⁴⁷ Стрибки цифр // Студент революції. — 1932. — № 16. — С. 26. Підпис: Д.
- ³⁴⁸ Студент революції. — 1931. — № 34. — С. 29.
- ³⁴⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 76.
- ³⁵⁰ Там само. — Арк. 25.
- ³⁵¹ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1012. — Арк. 8.
- ³⁵² Там само. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 52.
- ³⁵³ Там само. — Спр. 5558. — Арк. 5.
- ³⁵⁴ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 192.
- ³⁵⁵ Советское студенчество. — 1938. — № 5. — С. 83.
- ³⁵⁶ Хомяков П. Жалобы // Советское студенчество. — 1938. — № 5. — С. 45. (С. 45–46).
- ³⁵⁷ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 225.
- ³⁵⁸ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 15.
- ³⁵⁹ Волобуїв В. Там, де колись жив бог // Студент революції. — 1930. — № 2. — С. 50.
- ³⁶⁰ ДАХО. — Ф. Р-6452. — Оп. 2. — Спр. 88. — Арк. 412.
- ³⁶¹ Вища школа Української РСР за 50 років. — С. 203.
- ³⁶² Красовицкий Б.М. Воспоминания. — С. 130.
- ³⁶³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 123; Спр. 4637. — Арк. 44.
- ³⁶⁴ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 129.
- ³⁶⁵ Човба В. І кожен день — скалкою в серці // Рукопис. Український альманах спогадів, щодеників, листів, документів, світлин. — С. 334.
- ³⁶⁶ Красовицкий Б.М. Воспоминания. — С. 131.
- ³⁶⁷ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 76.
- ³⁶⁸ Цит. за: Фицпатрик Ш. Повседневный сталинизм. Социальная история Советской России в 30-е годы: город. — М., 2008. — С. 57.
- ³⁶⁹ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 232.
- ³⁷⁰ Ляковський В. Снайпер сатиричного жанру // Спогади про Степана Олійника. — Одеса, 2002. — С. 156.
- ³⁷¹ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 169.
- ³⁷² Я третьокурсник... // Комсомолец України. — 1929. — 23 березня. Підпис: Марков
- ³⁷³ Що цікавить Зіну з Інгоспу // Комсомолец України. — 1929. — 23 березня. Підпис: Белін.
- ³⁷⁴ Лисогорко І. Баядеркам // Студент революції. — 1930. — № 1. — С. 47.

- ³⁷⁵ Відповідно до Постанови РНК УСРР від 3 листопада 1930 р.
- ³⁷⁶ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 44.
- ³⁷⁷ Там само. — Спр. 5558. — Арк. 5.
- ³⁷⁸ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 117. — Арк. 32.
- ³⁷⁹ «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 24. Підпис: П. Озими́на.
- ³⁸⁰ Вонюча каша вимагає вихідного дня // Студент революції. — 1931. — № 27. — С. 21. Підпис: Андрух М.
- ³⁸¹ Годують? Ні, мабуть, глузують // Студент революції. — 1931. — № 27. — С. 21. Підпис: Холодний.
- ³⁸² Злочинні прибутки від сої // Студент революції. — 1932. — № 16. — С. 26. Підпис: О. Падалка.
- ³⁸³ «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 24. Підпис: П. Озими́на.
- ³⁸⁴ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 44.
- ³⁸⁵ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 74. — Арк. 132.
- ³⁸⁶ Злочинні прибутки від сої // Студент революції. — 1932. — № 16. — С. 26. Підпис: О. Падалка.
- ³⁸⁷ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 164. — Арк. 90.
- ³⁸⁸ Там само. — Спр. 74. — Арк. 132.
- ³⁸⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 4.
- ³⁹⁰ Там само. — Спр. 4637. — Арк. 63.
- ³⁹¹ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 69.
- ³⁹² Там само. — Спр. 5558. — Арк. 5.
- ³⁹³ Умови життя пролетарського студентства — жахливі // Комсомолец України. — 1929. — 4 квітня.
- ³⁹⁴ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 86.
- ³⁹⁵ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 69.
- ³⁹⁶ Там само. — Спр. 6641. — Арк. 15.
- ³⁹⁷ Кобилецький Ю. Даль махне крилом. — С. 129.
- ³⁹⁸ Харчування студентів не налагоджено // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 16.
- ³⁹⁹ «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 24. Підпис: П. Озими́на.
- ⁴⁰⁰ На 1500 студентів — 40 мисок // Студент революції. — 1932. — № 4. — С. 33.
- ⁴⁰¹ Черги через ложки // Студент революції. — 1932. — № 19–21. — С. 30. Підпис: І. Дешко.
- ⁴⁰² ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 117. — Арк. 64.
- ⁴⁰³ Харківський університет очима колишніх студентів. Любов Дражевська (1928–29, 1933–36) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 263.
- ⁴⁰⁴ Крижанівський С. Спогад і сповідь з XX століття. — К., 2002. — С. 41.
- ⁴⁰⁵ «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 25. Підпис: П. Озими́на.
- ⁴⁰⁶ Обід на вікні // Студент революції. — 1932. — № 31–32. — С. 26. Підпис: Долгополов, Огульчанський.
- ⁴⁰⁷ Шахраї з Одеси // Студент революції. — 1931. — № 35–36. — С. 31.
- ⁴⁰⁸ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 44.
- ⁴⁰⁹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 318. — Арк. 14.
- ⁴¹⁰ Люди високого гарту. КЕІ в передових шерегах // Студент революції. — 1932. — № 36. — С. 12.
- ⁴¹¹ «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 24. Підпис: П. Озими́на.

- ⁴¹² ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 103. — Арк. 39.
- ⁴¹³ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 39. — Арк. 20.
- ⁴¹⁴ Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 15–16.
- ⁴¹⁵ Войник-Летичевський О. В Києві — метушня й бездіяльність // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 10–11.
- ⁴¹⁶ Рябов М. Зламати бюрократично-рвацький опір Сурсько-Литовської МТС // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 12–13.
- ⁴¹⁷ Войник-Летичевський О. В Києві — метушня й бездіяльність // Студент революції. — 1933. — № 7–8. — С. 10–11.
- ⁴¹⁸ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. Спр. 117. — Арк. 35.
- ⁴¹⁹ Там само.
- ⁴²⁰ Кушнар'ов Я. Остаточно добити відставання // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 15.
- ⁴²¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 69.
- ⁴²² ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 318. — Арк. 16.
- ⁴²³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 154, 155.
- ⁴²⁴ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 25.
- ⁴²⁵ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 44.
- ⁴²⁶ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 318. — Арк. 19.
- ⁴²⁷ ДАХО. — Ф. П-69. — Оп. 1. — Спр. 117. — Арк. 45.
- ⁴²⁸ Там само. — Спр. 115. — Арк. 105.
- ⁴²⁹ Там само. — Арк. 6, 36.
- ⁴³⁰ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 276–278.
- ⁴³¹ Там само. — Арк. 279.
- ⁴³² Там само. — Арк. 281–282.
- ⁴³³ Львов М. Навеки прав // Кульчицкий М. Вместо счастья. — С. 206.
- ⁴³⁴ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 8.
- ⁴³⁵ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 224.
- ⁴³⁶ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Соловей (1936–1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 277.
- ⁴³⁷ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 129.
- ⁴³⁸ Львов М. Навеки прав // Кульчицкий М. Вместо счастья. — С. 206.
- ⁴³⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 23–24.
- ⁴⁴⁰ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 224.
- ⁴⁴¹ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Буревій (1939–1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 269.
- ⁴⁴² Добровольский В. Ему бы жить и жить... // О Леве Лившице. Воспоминания друзей. — Харьков, 1998. — С. 20.
- ⁴⁴³ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Буревій (1939–1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 269.
- ⁴⁴⁴ ЦДАГО У. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 17.
- ⁴⁴⁵ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 739. — Арк. 62.
- ⁴⁴⁶ Там само. — Арк. 66.
- ⁴⁴⁷ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Д. 10520. — Л. 155.
- ⁴⁴⁸ Григоренко П.Г. Спогади. — С. 87.
- ⁴⁴⁹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 742. — Арк. 62.
- ⁴⁵⁰ 350 студентів без гуртожитку // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 23.
- Підпис: Студент.
- ⁴⁵¹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 743. — Арк. 47.
- ⁴⁵² Там само. — Оп. 7. — Спр. 961. — Арк. 20.
- ⁴⁵³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 67.
- ⁴⁵⁴ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 742. — Арк. 57 зв.

- ⁴⁵⁵ Волобуїв В. Там, де колись жив бог // Студент революції. — 1930. — № 2. — С. 50.
⁴⁵⁶ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 739. — Арк. 67.
⁴⁵⁷ На вокзалі, під парканом, на горищі... Боротьба за гуртожиток триває // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 18. Підпис: Ол. Ковальчук.
⁴⁵⁸ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 743. — Арк. 32.
⁴⁵⁹ ДАХО. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 13. — Арк. 72.
⁴⁶⁰ Волобуїв В. Там, де колись жив бог // Студент революції. — 1930. — № 2. — С. 50.
⁴⁶¹ Кобилецький Ю. Даль махне крилом. — С. 127.
⁴⁶² ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 5.
⁴⁶³ Там само. — Спр. 4637. — Арк. 45.
⁴⁶⁴ Там само. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 101.
⁴⁶⁵ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 6. — Спр. 10520. — Арк. 154.
⁴⁶⁶ «Треба вжити заходів» (з купи студкорівських листів) // Студент революції. — 1932. — № 34–35. — С. 24.
⁴⁶⁷ Н.І. Чому тане новий набір? // Студент революції. — 1930. — № 5. — С. 15.
⁴⁶⁸ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 742. — Арк. 7.
⁴⁶⁹ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 17. — Арк. 237.
⁴⁷⁰ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 742. — Арк. 11.
⁴⁷¹ Там само. — Арк. 7.
⁴⁷² Там само. — Арк. 42.
⁴⁷³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 67.
⁴⁷⁴ Там само. — Спр. 4637. — Арк. 63.
⁴⁷⁵ Там само. — Спр. 5558. — Арк. 4.
⁴⁷⁶ До порядку тт з Дніпропетровського // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 27.
Підпис: Медівка С.
⁴⁷⁷ І-ко І. Через бездіяльність // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 26.
⁴⁷⁸ 350 студентів без гуртожитку // Студент революції. — 1931. — № 29–30. — С. 23.
Підпис: Студент.
⁴⁷⁹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 5558. — Арк. 4; Спр. 6222. — Арк. 68.
⁴⁸⁰ Там само. — Спр. 6222. — Арк. 68.
⁴⁸¹ ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 11. — Спр. 314. — Арк. 41.
⁴⁸² ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 76. — Арк. 96.
⁴⁸³ ДАЖО. — Ф. 412. — Оп. 1. — Спр. 11. — Арк. 8.
⁴⁸⁴ ДАЖО. — Ф. 412. — Оп. 1. — Спр. 11. — Арк. 11; ЦДАВОУ. — Ф. 166. — Оп. 9. — Спр. 742. — Арк. 39.
⁴⁸⁵ ДАХО. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 13. — Арк. 78.
⁴⁸⁶ Там само. — Спр. 7. — Арк. 69.
⁴⁸⁷ Там само. — Спр. 13. — Арк. 84; Спр. 7. — Арк. 11.
⁴⁸⁸ ДАПО. — Ф. Ф-2118. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 103, 190.
⁴⁸⁹ Іль. Попередні підсумки конкурсу // К.П.І. Газета пролетарського студентства, про-
фесури службовців Київського політехнічного інституту. — 1929. — № 80. — 1 травня.
⁴⁹⁰ З життя Артемівського БПСу // Студент революції. — 1929. — № 4. — С. 49. Підпис:
А.І.
⁴⁹¹ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 10.
⁴⁹² Ів. Б. Про директора та його кобилу // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 26.
⁴⁹³ Студент. Гріються над примусами // Студент революції. — 1933. — № 4. — С. 26.
⁴⁹⁴ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6641. — Арк. 23–24.
⁴⁹⁵ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 224.
⁴⁹⁶ Постановление секретариата ВЦСПС о работе профкома Одесского индустриального
института // Советское студенчество. — 1936. — № 9. — С. 56.
⁴⁹⁷ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 275.
⁴⁹⁸ Там само. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6451. — Арк. 153.

- ⁴⁹⁹ Там само. — Арк. 155; Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 92
- ⁵⁰⁰ Сделать общежития образцовыми // Советское студенчество. — 1938. — № 10. — С. 41. Подпись: Б. Шибанов.
- ⁵⁰¹ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 92.
- ⁵⁰² Борются за культуру в быту // Советское студенчество. — 1938. — № 2. — С. 54.
- Подпись: Д. Михайлов.
- ⁵⁰³ Единая оплата за общежитие // Советское студенчество. — 1938. — № 7. — С. 75.
- ⁵⁰⁴ Борются за культуру в быту // Советское студенчество. — 1938. — № 2. — С. 54.
- Подпись: Д. Михайлов.
- ⁵⁰⁵ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 228.
- ⁵⁰⁶ Літовченко Д. За здорове студентство у ВИШах // Студент революції. — 1930. — № 10. — С. 44.
- ⁵⁰⁷ Красов С. Бережіть здоров'я пролетарського студентства! // Студент революції. — 1930. — № 9. — С. 41.
- ⁵⁰⁸ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 188.
- ⁵⁰⁹ За оздоровчу кампанію не дбають... // Студент революції. — 1932. — № 16. — С. 33.
- ⁵¹⁰ Постановление секретариата ВЦСПС о работе профкома Одесского индустриального института // Советское студенчество. — 1936. — № 9. — С. 56.
- ⁵¹¹ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 4637. — Арк. 46.
- ⁵¹² Красов С. Бережіть здоров'я пролетарського студентства! // Студент революції. — 1930. — № 9. — С. 42.
- ⁵¹³ Крижанівський С. Спогад і сповідь з XX століття. — С. 38.
- ⁵¹⁴ Добровольский В. Ему бы жить и жить... // О Лева Лившице. Воспоминания друзей. — Харьков, 1998. — С. 22.
- ⁵¹⁵ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Соловей (1936–1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262). — С. 277.
- ⁵¹⁶ Кобилецкий Ю. Даль махне крилом. — С. 123.
- ⁵¹⁷ Наровчатова С. Михаил Кульчицкий // Кульчицкий М. Вместо счастья. — Харьков, 1991. — С. 193 (181–195)
- ⁵¹⁸ Добровольский В. Ему бы жить и жить... // О Лева Лившице. Воспоминания друзей. — Харьков, 1998. — С. 18.
- ⁵¹⁹ ДАХО. — Ф. 69. — Оп. 1. — Спр. 260. — Арк. 224.
- ⁵²⁰ Кобилецкий Ю. Даль махне крилом. — С. 123.
- ⁵²¹ Засенко О. Дорогі мої сучасники. — С. 129.
- ⁵²² Гончар О. Листи. — К., 2008. — С. 14.
- ⁵²³ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 100.
- ⁵²⁴ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 53.
- ⁵²⁵ Глазков Н. Мы из Харькова // Кульчицкий М. Вместо счастья. — С. 196.
- ⁵²⁶ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6222. — Арк. 128.
- ⁵²⁷ За революцію в побуті, за студкомуні // Студент прикордоння. — 1929. — 18 грудня.
- ⁵²⁸ Там само.
- ⁵²⁹ З життя Артемівського БПСу // студент революції. — 1929. — № 4. — С. 49. Підпис: А.І.
- ⁵³⁰ ДАХО. — Ф. Р-5645. — Оп. 3. — Спр. 13. — Арк. 56.
- ⁵³¹ Зрадники класової лінії // Студент революції. — 1931. — № 22–23. — Арк. 32. — Підпис: МА-УХ.
- ⁵³² Герф С. До підсумків перевірки вишівських осередків КП(б)У // студент революції. — 1930. — № 15. — С. 4.
- ⁵³³ ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 7096. — Арк. 71.
- ⁵³⁴ Зайченко В. «Механічні громадяни» у виші // Студент революції. — 1929. — № 4. — С. 47–48.
- ⁵³⁵ Іновець. — 1929. — 1 лютого.

-
- ⁵³⁶ Галерея ворогів // Студент революції. — 1931. — № 21. — С. 27. Підпис: Д. Яблонський.
- ⁵³⁷ М.Рогинський. Оборонець автокефальної // студент революції. — 1930. — № 10. — С. 31.
- ⁵³⁸ Красовицкий Б.М. Воспоминания. — С. 142.
- ⁵³⁹ Дайош студентську пісню // Студент революції. — 1931. — № 34. — С. 21. Підпис: Б. Чернохліб.
- ⁵⁴⁰ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Буревій (1939–1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262) — С. 268.
- ⁵⁴¹ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 100.
- ⁵⁴² Там само.
- ⁵⁴³ Харківський університет очима колишніх студентів. Оксана Буревій (1939–1941) // Сучасність (Мюнхен). — 1982. — Ч. 1–2 (261–262) — С. 268.
- ⁵⁴⁴ Дайош студентську пісню // Студент революції. — 1931. — № 34. — С. 21. Підпис: Б. Чернохліб.
- ⁵⁴⁵ Маньков А.Г. Из дневника рядового человека // Звезда. — 1994. — № 2. — С. 143.
- ⁵⁴⁶ Стариков В. Новый комплекс «Готов к труду и обороне» // Советское студенчество. — 1938. — № 2. — С. 67.
- ⁵⁴⁷ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1144. — Арк. 45.
- ⁵⁴⁸ Там само. — Спр. 1079. — Арк. 229.
- ⁵⁴⁹ Стариков В. Новый комплекс «Готов к труду и обороне» // Советское студенчество. — 1938. — № 2. — С. 67.
- ⁵⁵⁰ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 152–153.
- ⁵⁵¹ Владимиров Ю. Аттестат физкультурной зрелости // Советское студенчество. — 1936. — № 2–3. — С. 95.
- ⁵⁵² ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 228.
- ⁵⁵³ Там само. — Арк. 142.
- ⁵⁵⁴ Там само. — Арк. 152.
- ⁵⁵⁵ ЦДАГО України. — Ф. 7. — Оп. 1. — Спр. 1079. — Арк. 153.
- ⁵⁵⁶ Горелик П. Друг юности // Кульчицкий М. Вместо счастья. — С. 167.
- ⁵⁵⁷ Там само.
- ⁵⁵⁸ О счастье // Советское студенчество. — 1938. — № 9. — С. 53–54. Подпись: Студент Борис Серман.